

ÖRÖKBECSÚ MŰVELŐDÉSI KÖZÖSSÉGEK, MŰHELYEK HAJDÚ-BIHAR MEGYÉBEN

A Népművelők Hajdú-Bihar Megyei Egyesületének 2010. január 20-i Közgyűlésén, Kismarján a munkaterv összeállításakor egyesületünk tagja Francz Vilmos kezdeményezte egy olyan munka-program elindítását, amely a nyugdíjas közművelődési szakemberek szakmán belüli foglalkoztatását oldja meg, hogy hasznosíthassa a szakma a bennük levő aktivizálódási készségeket, és ezáltal továbbra is a szakmához kössük a munkajogilag az aktívak köréből kikerülőket. Ugyanakkor mentsük közművelődési értékeinket a jelen és jövő számára. Egyesületünk a javaslatot azonnal támogatta, hiszen egyik fontos célkitűzésünk volt a szakma „nagy öregjeinek”, az értékes tapasztalatokkal rendelkező nyugdíjas kollégáinknak bevonása az egyesületi életbe.

A kezdeményező egyesületi tag kapta feladatul a „projekt” kidolgozását.

Megszületett az Örökbecsű program, amely már a kezdet kezdetén elgondolkodtatta a vele kapcsolatba kerülőket. Mit is jelent az örökbecsű? Ki az, aki ezt vállalni tudja? Milyen követelményeknek kell megfelelni ennek a címnek a viseléséhez? Nem definiáltuk a fogalmat, de két kritériumot megfogalmaztunk: az évtizedeken át zajló közösségi, szakmai tevékenység és a hozzá kapcsolódó kimagasló színvonal.

Egyébként sem baj, ha új fogalmakat vezetünk be egy szakmai közgondolkodásba, és ezáltal teremtünk lehetőséget folyamatok (újra)értékelésére. Az sem utolsó szempont, hogy ezzel ismét reflektorfénybe kerülhetnek azok, akik évtizedek óta végzik a közösségfenntartó/értékteremtő munkájukat is mindnyájunk hasznára.

A programot több megbeszélést követően véglegesítettük 2010. április közepén. A munka elindult

az ötletgazda által időről időre megfogalmazott, és az egyesületünk által postázott dokumentumok kiküldésével, a válaszok begyűjtésével, feldolgozásával, a szerzői felkérések, kutatói segédlet elkészítésével.

Talán az utolsó pillanatban indult el az Örökbecsű program, amely a közösségek életének nem néhány esztendejét, hanem több évtizedét dolgozza fel. Nyugdíjas kollégáink közvetlen élményekkel rendelkeznek a közösségek évtizedekkel ezelőtti életéből. Ott voltak-lehettek olyan jeles eseményeken, programokon, amelyekről már csak a dokumentumok beszélnek. Több generációt átívelő, személyes élményekkel telt adatgyűjtés és feldolgozás lehetősége teremtődött meg, és ezzel ki is teljesedett ez a folyamat. Hiányoztak is ezek a feldolgozások. A közösségi tudat, az identitás, a helyhez kötődés nagyon fontos alapelemeit jelentik az örökbecsű (és a többi) közösségek, amelyek történetének, értékteremtő és megőrző munkájának bemutatása nemcsak helyi érdek. Kell, hogy szélesebb nyilvánosságot kapjanak, láthatóvá váljanak az alkalmazott módszerek és az eredmények.

Munkánk első fázisaként felmérési tájékoztatót és adatlapot küldtünk ki, annak érdekében, hogy a létrejövő munkacsoport számára friss adatbázist hozzunk létre a célközösségekből. A programban résztvevő szervezetek (Népművelők Hajdú-Bihar Megyei Egyesülete, Méliusz Juhász Péter Megyei Könyvtár és Művelődési Központ) tájékoztatták megyénk valamennyi közművelődési intézményét, kulturális egyesületét, kulturális civil szervezetét, hogy *Hajdú-Bihar megye közművelődési füzetei* címmel (munkacím) szeretnének útjára indítani egy kötetsozort, amelynek előkészítését és szerkesztését aktív

és nyugdíjas közművelődési szakemberekre/könyvtárosokra, népművelőkre (kulturális menedzserekre), muzeológusokra, és levéltárosokra/ kívánják bízni.

A 2010. szeptember 15-ig létrejövő munkaközösségnek a kötet sorozat előkészítéséhez számba kellett vennie, hogy melyek azok a régebb óta folyamatosan munkát végző művelődési tárgyú egyesületeink, más civil szervezeteink, amatőr kisközösségeink, műhelyeink, amelyek megfelelnek az: *Örökbecsű hagyományteremtő, -őrző, -népszerűsítő kulturális egyesületek, civil szervezetek, amatőr kisközösségek* megtisztelő címnek.

2010. július 31-ig kértük az alábbi tartalmú ADATLAP visszaküldését.

1. A szervezet, közösség neve, 2. Levelezési címe, 3. Működésének tárgya, 4. Működésének kezdő éve..., megszakítás utáni újrakezdésének éve, 5. Jelenlegi működtetője és annak levelezési címe, telefonja, e-mailje, 6. A közösség első számú szakmai vezetőjének neve, elérhetőségei, 7. További szakmai vezetők és azok legjobb elérhetősége, 8. Tevékenységük és eredményeik leginkább figyelemre méltó mutatói. Ebben tájékoztattuk az adatszolgáltatókat, hogy a kiadási tervünkbe kerülésük után az adatfeltárással vállalkozó kutató szerzőtársunk haladéktalanul felveszi a kapcsolatot velük.

Kezdeményezésünk sikerét jelzi 53 hasznosítható visszaküldött adatlap. A feltáró munka értékes hozadéka a megyében működő közösségek adatbázisának frissítése és kibővítése. Az adatbázis az alapinformációk mellett tartalmi elemekkel is kibővült.

A beérkezett adatlapokat Francz Vilmos dolgozta fel és osztotta be az alábbi kategóriákba:

– általános helyi kulturális hagyományőrző, hagyományteremtő, közművelődés tárgyú civil szervezet (egyesület, alapítvány, baráti kör, alkotó műhely) 13 db.

- pávakör, népdalkör, népzenei zenekar 7 db.
- néptáncsoport 7 db.
- színjátszó, bábjaitszó, irodalmi színpad 3 db.
- tárgyi népművészeti közösség 2 db.
- énekkar (kórus) 2db.
- mazsorett 2 db.
- közművelődési és regeneráló rétegklub, olvasókör 3 db.
- kert és más természetbarát közösség, egyesület 2 db.
- dixielad zenekar 1 db.
- falusi kulturális idegenforgalmi társulás 1 db.
- cél- (tárgy-) körünkön kívüli közösség 10 db.

A felhívásra jelentkezők önértékelése és megítélésünk döntően összeért. Csupán 10 olyan közösséget találtunk, amely nem felelt meg a felhívásban megjelölt feltételeknek.

Rendszeressé váltak a műhelymegbeszélések. Kialakult a nyugalmazott közművelődési szakemberekből álló munkacsoport.

Ismét egy fontos egyesületi eredmény született. A tevékenység során sikerült összeállítani a megyében élő nyugalmazott közművelődési szakemberek névsorát, kiegészítve könyvtáros, levéltáros, muzeológus kollégák elérhetőségi adataival is. A megbízás, illetve a feladat komoly kihívást jelentett, hiszen az adott közösségek történetének feldolgozásához, megírásához többféle módszer és adatgyűjtési mód társult, többek között a helyszíni adatgyűjtés és a levéltári kutatómunka is.

Ezt megkönnyítendő küldtük ki a felkérő levelet, amelyben pontosan részleteztük a feltárandó területeket. Kértük a közösség történetének, kapcsolatrendszerének, végzett munkájának, programjainak, azokban elért eredményeinek, jelesebb előadói személyiségeinek, vezetőinek, munkamódszereinek, eseményeinek, társadalmi kapcsolatainak, tanulócsoportokon belüli és kívüli nevelési hatásának, értékeinek, financiaális kérdésköreinek felkutatását, tárgyyszerű le- (illetve) megírását. Minden egyes közösségnél az adottságok ismeretében határoztuk meg a speciális területeket is. A művet CD-re rögzített példányban kértük leadni.

Felkérő levelekben ismertettük a szerzői, szerkesztői munkát behatóró információkat is.

Minden kötetbe a tárgyidőszakra elkészült művekből válogatunk. Évi egy kötet megjelenésével számolunk. Minden – kb. 220-250 oldalas – kötetben általában 3 közösséget kívánunk tárgyszerűen, élményszerűen bemutatni aktuális politikai szempontoktól mentesen. Általában 1 debrecenit, 1 kisvárosit, 1 községit – az érintetthez kapcsolódó külsőségi egységükkel együtt. Történetük írott vázlatába foglaljuk tanulmányozott, kiemelt dokumentumokat. Az érintettekkel interjúkat készítve, gyakorlati alkalmakat látogatva élményszerű, népszerűsítő szándékú köteteket akarunk a szerzőkkel megírni. (Egy-egy közösség bemutatására – a mintegy 70 oldal mellé fotók közzlésére 10 oldal áll rendelkezésre.) Ha lehet, az ábrázolt csoportmunkát kiegészítjük a bemutatkozók által elkészített (elkészített, és a mű részeként beadott) rövid videóklippel is. A vállalt téma felkutatására, megírására a szerző szerzőtársat is felkérhet a közösség arra alkalmas tagjaiból.

Nyugalmazott kollégáink munkáját csak személyes felajánlasként kérhettük, megszokott kifejezéssel: társadalmi vagy közösségi munkaként, polgári felajánlasként. Abban a reményben végezzük közösen e munkát, hogy a munka legfőbb díja közművelődési értékeink megmentése. Hisszük, hogy e kollektív értékmentéssel egyben a közösségek identitástudatát is bemutatathatjuk, népszerűsítjük. (A kutatás dologi költségeinek kifizetését a Népművelők Hajdú-Bihar Megyei Egyesülete vállalta, míg a Méliusz Központ – szükség esetén gépkocsit biztosít a terepmunkához.)

Francz Vilmos a rá jellemző precizitással *Tájékoztató adatfeltáráshoz* címmel készített segédletet, miután egyeztetett a kutatási lehetőséget biztosító intézményekkel: a Hajdú-Bihar Megyei Levéltárral, a Méliusz Juhász Péter Megyei Könyvtár és Művelődési Központ honismereti-helyismereti részlegével, a Debreceni Városi Könyvtár Helyismereti Dokumentumtárával. Kutatást segítő praktikus ismereteket is közöltünk a kollégákkal:

- A levéltárban a kutatók fond jegyzékből, a könyvtári részlegekben lapkatalógusból, illetve számítógépen levő dokumentumból választhatnak kutató munkájukhoz dokumentumokat.

- A kutatás az intézmények saját anyagából ingyenes.

- A kiválasztott dokumentumok nem tiltott része helyben a kiszabott díjért fotózható, vagy engedélykérés után fotóztatható.

Felhívtuk a figyelmet a Hajdú-Bihar Megyei Levéltár központi kutatójában alapforrásként használható dokumentumokra:

- *Debrecen város egyesületi katasztere 1830-2001 között* (könyv)

- *Hajdú-Bihar vármegye egyesületi katasztere 1830-2001 között* (könyvkézirat a levéltár kutatójában).

Ugyancsak felhívtuk a figyelmet a volt Kölcsey Ferenc Megyei Városi Művelődési Központ dokumentumainak iktatott és a szakelődők által gyűjtött vegyes dokumentumaira, amelyek a levéltárban feldolgozott, kutatható állapotban elérhetők. Közöttük a volt intézmény együtteseinek, más kisközösségeinek és a megyénk kisközösségeinek iratai, iktatott dokumentumai. Számos fontos forrás elérhető a Déri Múzeum Könyvtárában és szakosainak gyűjteményében, a Debreceni Benedek Elek Városi Könyvtár Helyismereti Gyűjteményében, Fotótárában, és az érintett települések intézményi és községi irattáraiban, a könyvtáraikban, múzeumi fiókjainak gyűjteményében.

Megyénk településeinek 1537-1950 közötti igazgatási iratait a HBMLT központi kutatójában érhetjük el. Fond jelzetei: Községi iratok V. 601-685. (1537-1944.); XXII. 601-640. (1945– 1950.); XII. 641-683. (1945-1949).

Javasoltuk a közösségek tagjainak irat-, fotó- és relikvia-gyűjteményeinek megismerését.

A munka folyamatában konzulensi segítség kérhető a projektgazdától.

Munkánk eredményeit 2012. április végén így foglalhatjuk össze.

- Kiadtunk 13 szerzői felkérést. (Ebből visszamondtak egyéb elfoglaltságra, betegségekre hivatkozva 3-at.)

- Folyamatban 3 mű megírása.

- Elkészült a vállalt munkával 7 szerző.

- Tördelő szerkesztésre elkészítettük a sorozat I-II. kötetét.

I. kötet

Sorozatindító bevezető (Angyal László a Népművelők Hajdú-Bihar Megyei Egyesületének elnöke) 5. old.

Dr. Boros Béláné Anna: A Hajdúszováti Kodály Énekkar 7. old.

Magyar Zoltánné Ember Mária: A Főnix Néptánc Együttes 38. old.

Kocsi Gyula: Daloló közösségek Pocsajban 74. old.

Barna Sándorné Gyalog Róza: A Szülőföldünk Nádudvar Öröksége és

Jövője Alapítvány szerepe Nádudvar város művelődésében 112. old.

II. kötet

Hadházy Csabáné Beszteri Éva: Újkerti Felnőttek Olvasókörének története, munkája 5. old.

Francz Vilmos: Médiagyártó manufaktúra a korábbi „Kölcsey”-ben 43. old.

Józsa Kálmánné Martinecz Márta: A Nagyrábéi Baráti Kör és Egyesület alakulása, működése, és a Teleház 74. old.

DVD-melléklet

A különböző pályázati és támogatási forrásokból sikerült az I. kötet kiadásának költségeit előteremtteni. A kiadás biztosítására a klasszikus előfizetési formát szeretnénk meghonosítani, abban a reményben, hogy a közösségek, a települések fontosnak tartván ezeket a művelődéstörténeti dokumentumokat, tudnak áldozatot hozni közös sikereink érdekében.